Data z výzkumů ČT dostupná v Českém sociálněvědním datovém archivu

Marie Pospíšilová

Laická i odborná veřejnost si často klade otázku, jak dopadnou budoucí volby. Do středu pozornosti se tak dostávají předvolební výzkumy, diskutuje se to, jak jsou tyto výzkumy schopny odhadovat, jak volby dopadnou; kritice je podrobována jejich metodika (viz např. [Krejčí 2004]). Česká televize (dále ČT), jako jeden z nejvýznamnějších zadavatelů průzkumů veřejného mínění v ČR [Fričová 2013], vychází vstříc těm, kteří chtějí zkoumat kvalitu a povahu dat, která toto veřejnoprávní médium zveřejňuje, a případně dělat hlubší analýzy. ČT proto zveřejňuje data z předvolebních výzkumů a výzkumů pravidelně sledujících volební postoje a názory na aktuální témata. Data slouží České televizi jako základ také pro diskuse (například pro otázky Václava Moravce) – na jejich základě jsou vybírána témata a hosté do vysílání. Aktuality a zprávy založené na datech sebraných pro ČT jsou dostupné na stránkách ČT. [ceskatelevize.cz 2018] V každém publikovaném článku je odkaz na aktuální výzkumnou zprávu, která obsahuje základní analýzy z dat z příslušné vlny.

Tento článek je určen zejména všem, kteří se zajímají o volební data, trendy v oblasti volebního chování a kteří sledují názory obyvatel ČR na aktuální dění. Vhodný je taktéž pro ty, kdo se zajímají o kvalitu výzkumů a metodologické otázky týkající se výzkumů, které si nechává zadávat Česká televize. Článek stručně představuje data České televize, která jsou veřejnosti zpřístupněna prostřednictvím Českého sociálněvědního datového archivu (dále ČSDA nebo Datový archiv)[1] Sociologického ústavu AV ČR v. v. i. Česká televize od roku 2013 systematicky zpřístupňuje data, která si nechala sesbírat výzkumnými agenturami. Data vázaná na konkrétní volby jsou zveřejňována vždy nejpozději tři roky od konání voleb. Data jsou dostupná pro nejširší odbornou veřejnost pro další analytické zpracování. Určena jsou pro nekomerční vědecký výzkum a výuku[2]. [Fričová, 2013] Data jsou unikátním a jedním z největších veřejně přístupných zdrojů o volebním chování a politických postojích (a nejen o nich) pro sociology, politology, další (nejen) sociálněvědní obory a nejširší veřejnost.

V současné době jsou v ČSDA v katalogu Nesstar[3] dostupná data z let 2010 až 2016. Přístupná jsou následující cestou: ČSDA → Česky → Volební výzkumy. Základní frekvence se zobrazí všem uživatelům, složitější analýzy a stahování dat je možné provádět po registraci a přihlášení

[1] http://archiv.soc.cas.cz/

[2] Česká televize jako deponent dat, ani realizátoři jednotlivých výzkumů (SC & C spol. s r.o., SPSS CR s.r.o., Median, Kantar TNS nebo STEM/MARK, a.s.), nenesou žádnou zodpovědnost za případné škody či ztráty způsobené uživateli nebo třetím osobám v souvislosti s využíváním dat.

[3] Nesstar je webový systém, který umožňuje prohledávání a prohlížení dat a dokumentace k těmto datům. Prostřednictvím Nesstaru je možné dělat on-line analýzy, datové soubory je možné stahovat v různých formátech. Dostupný je na adrese http://nesstar.soc.cas.cz/webview/, více informací o Nesstaru na http://archiv.soc.cas.cz/elektronicky-datovy-katalog-csda-system-nesstar.

se. Následující text představí jednotlivé datové soubory dostupné prostřednictvím Nesstaru a na příkladech ukáže, jaké výsledky je možné díky nim získat.

Data ČT dostupná v katalogu Nesstar

Česká televize doposud poskytla Datovému archivu dvojí druh dat. V prvním případě se jedná o předvolební výzkumy před konkrétními volbami. Dále se pak jedná o trackingové výzkumy[4] zaměřující se zejména na volební model. První skupina zveřejněných dat je z předvolebních výzkumů do Poslanecké sněmovny v letech 2010 a 2013 (v katalogu jsou dostupné jako Volební výzkumy pro Českou televizi – volby 2010, Volební výzkumy pro Českou televizi – volby PS 2013) a z voleb do krajských zastupitelstev[5] (mimo Prahu) v roce 2012 (v katalogu jsou dostupné jako Volební výzkumy pro Českou televizi – volby 2012). Druhou skupinou výzkumů archivovaných v Českém sociálněvědním archivu jsou trackingové výzkumy ČT (v katalogu jsou dostupné jako Tracking volebního modelu České televize – volby PS 2013, Trendy Česka 2014 – tracking volebního modelu České televize a Trendy Česka 2015–2016).

Předvolební výzkumy

Mezi první skupinu předvolebních výzkumů patří data věnující se volbám do Poslanecké sněmovny 2010 (Volební výzkumy pro Českou televizi – volby 2010) ve dnech 28. a 29. 5. 2010. Prvním datovým souborem dostupným k těmto volbám je Exit poll 2010[6], který odhadoval volební výsledky v okamžiku uzavření volebních místností 29. 5. 2010 ve 14 hodin. Mimo zjišťování toho, koho dotazovaní volili, a tedy odhadu výsledků voleb, se výzkum zaměřoval na to, jaké tři úkoly by respondenti uložili budoucí vládě a kdo z politiků by byl nejvhodnějším kandidátem na premiéra vzhledem k několika parametrům.

Z tabulky 1 je patrné, že přestože ČSSD získala ve volbách nejvíce hlasů, lidé jejího lídra Jiřího Paroubka v dotazovaných parametrech nepovažovali za nejlepšího kandidáta na premiéra. V otázce sestavení vlády s důvěrou poslanecké sněmovny lidé nejvíce důvěřovali Petru Nečasovi. Petr Nečas a Karel Schwarzenberg byli nahlíženi jako nejlepší v případném vyjednávání s ostatními politickými stranami a druhý jmenovaný byl považován za nejlepšího v zahraniční reprezentaci. V roce 2010 byl sestavením vlády nakonec prezidentem Václavem Klausem pověřen Petr Nečas, oproti zvyklosti pověřit lídra nejsilnější strany (viz např. [Kopecký, Kratochvíl 2010]).

[4] Trackingový výzkum sleduje určité téma v čase skrze opakující se otázky v různých časových obdobích. Díky těmto údajům lze sledovat určité trendy v dané oblasti.

[5] Volí se krajští zastupitelé ve 13 krajích mimo hlavní město Prahu, tam se volilo v roce 2014 a 2010.

[6] „Exit-poll je anonymní dotazovaní respondentů systematicky vybíraných bezprostředně po odchodu z volební místnosti, které probíhá v průběhu samotných voleb." (Leontiyeva, 2004, p. 6) Dotazování probíhá velmi krátce po tom, co občané volí, daná situace se tak mnohem více blíží skutečné situaci volby, než jak je tomu u předvolebních průzkumů.

Tabulka 1. Názory na adekvátnost vybraných předsedů stran na premiéra ve vybraných parametrech, srovnání se ziskem jednotlivých stran ve volbách

Strana	Předseda strany	Kdo by v roli premiéra nejlépe reprezento-val ČR v zahraničí?	Kdo by v roli premiéra dokázal nejlépe vyjednávat s ostatními politickými stranami?	Kdo by jako premiér dokázal sestavit většinovou vládu s důvěrou Poslanecké sněmovny?	Zisk jednotlivých stran ve volbách
ČSSD	Jiří Paroubek	14,8 %	15,5 %	18,9 %	22,08 %
ODS	Petr Nečas	27,1 %	28,0 %	32,6 %	20,22 %
KSČM	Vojtěch Filip	6,1 %	6,1 %	5,5 %	11,27 %
TOP 09	Karel Schwarzenberg	32,1 %	28,6 %	25,5 %	16,70 %
Věci veřejné	Radek John	14,2 %	16,0 %	12,6 %	10,88 %
KDU-ČSL	Cyril Svoboda	5,7 %	5,8 %	4,8 %	4,39 %

Zdroj: ČSDA (SC & C spol. s.r.o. (Praha), SPSS CR, & Česká televize, 2013) a ČSÚ (2010)

Druhou sadou výzkumných dat dostupných prostřednictvím Datového archivu, která patří mezi *Volební výzkumy pro Českou televizi – volby 2010*, jsou *Předvolební výzkumy v krajích 2010*. Jedná se o výzkumy, které proběhly ve všech 14 krajích v průběhu února až května 2010 před zmíněnými parlamentními volbami. V každém kraji byly zjišťovány stranické preference a otázky týkající se voleb. Mimo to byly zařazeny bloky otázek specificky se vztahujících k jednotlivým krajům. V Jihočeském kraji se specifické otázky týkaly mimo jiné jaderné energetiky, v Jihomoravském zdravotnictví, v Karlovarském se dotazování zaměřovalo na faktory volebního rozhodování specifické v tomto kraji, v Královéhradeckém na postoje k investicím do vzdělávání, v Libereckém na mistrovství světa v běžeckém lyžování, v Moravskoslezském na problémy tohoto kraje a zadluženost, v Olomouckém na rozvoj soukromého podnikání, v Pardubickém na investice, v Plzeňském na kauzu plzeňských práv, v Praze na zadávání státních zakázek, ve Středočeském na rozšiřování letiště Vodochody, v Ústeckém na regulaci prostituce a na názory na těžbu hnědého uhlí, na Vysočině na rozvoj cestovního ruchu a ve Zlínském kraji otázky směřovaly na nezaměstnanost.

Podobně jako v roce 2010 i v roce 2013 probíhaly před parlamentními volbami 25. a 26. října 2013 předvolební výzkumy pro ČT ve všech krajích – v ČSDA dostupné pod záložkou *Volební výzkumy pro Českou televizi – volby PS 2013*. Podobně i v těchto výzkumech byly mimo otázky týkající se volebního modelu pokládány otázky specifické pro jednotlivé kraje. Tabulka 2 prezentuje odpovědi na otázku *„Jste zcela rozhodnut(a), že byste v případě své účasti ve volbách do Poslanecké sněmovny v současnosti volil(a) právě tuto stranu?“*, která byla položena ve všech krajích. Data se v jednotlivých krajích sbírala od 18. 9. do 14. 10. 2013, přičemž volby proběhly 25. a 26. 10. 2013. Z výsledků výzkumu je vidět, že ani v této době těsně před volbami nebyla více než polovina lidí jasně rozhodnuta, koho bude volit. Ukazuje se, proč je obtížné odhadovat výsledky voleb pomocí předvolebních výzkumů.

Tabulka 2. Odpověď na otázku Jste zcela rozhodnut(a), že byste v případě své účasti ve volbách do Poslanecké sněmovny v současnosti volil(a) právě tuto stranu?

	Procenta
Zcela rozhodnutý/á – jinou stranu bych teď nevolil(a)	42,38 %
Takřka rozhodnutý/á – ale zvažoval(a) bych i jiné strany	21,09 %
Nejsem rozhodnutý/á – uvedená strana je jen jedna ze zvažovaných	36,53 %

Zdroj: ČSDA (Median s.r.o. (Praha), STEM/MARK a.s., & Česká televize, 2016)

Posledním výzkumem ze série předvolebních výzkumů, které jsou publikované v Datovém archivu, je výzkum týkající se voleb do zastupitelstev krajů v roce 2012 (volby probíhaly 12. a 13. října společně s prvním kolem voleb do třetiny Senátu). V katalogu Nesstar je tento výzkum pod záložkou *Volební výzkumy pro Českou televizi – volby 2012*. Data byla sbírána ve 13 krajích (všech kromě hlavního města Prahy – volby do Zastupitelstva hlavního města Prahy proběhly v roce 2010). Sběr dat v jednotlivých krajích proběhl vždy těsně před odvysíláním pořadu ČT *Otázky Václava Moravce* z příslušného kraje. Mimo otázek týkajících se volebního chování a volebních preferencí tazatelé opět pokládali otázky specifické pro daný kraj. Příkladem může být zjišťování názorů obyvatel Ústeckého kraje na otázku domobrany, jak je uvádí tabulka 3, z níž je patrné, že nejvíce s domobranou souhlasili lidé se základním vzděláním a středním bez maturity, s rostoucím vzděláním pak byl souhlas nižší.

Trackingové výzkumy

Druhou zmiňovanou skupinou výzkumů archivovaných v Českém sociálněvědním archivu jsou trackingové výzkumy ČT (v katalogu jsou dostupné jako *Tracking volebního modelu České televize – volby PS 2013, Trendy Česka 2014 – tracking volebního modelu České televize* a *Trendy Česka 2015–2016*). Tyto výzkumy pravidelně s měsíční periodicitou sledují volební model pro volby do poslanecké sněmovny. Součástí dotazování jsou také trendové otázky na obecná společenská témata a ad hoc otázky týkající se aktuální situace. V březnu 2014 se například zkoumal

Tabulka 3. Odpověď na otázku: Souhlasíte s tím, aby obyvatelé možnost legálně zakládat tzv. domobrany, tedy občanské hlídky?

Nejvyšší dosažené vzdělání	Základní	Střední bez maturity	Střední s maturitou	Vysokoškolské	Celkem
Ano	65,1 %	67,1 %	59,4 %	45,6 %	62,4 %
Ne	34,9 %	33,0 %	40,6 %	54,5 %	37,7 %

Zdroj: ČSDA (SC & C spol. s.r.o. (Praha), STEM/MARK a.s., & Česká televize, 2015)

Tabulka 4. Odpověď na otázku: Na naší politické scéně se opět diskutuje téma nemocenské v prvních třech dnech nemoci. Bylo by podle Vás správné obnovit náhradu mzdy zaměstnancům v prvních třech dnech nemoci, a to i za cenu zatížení zaměstnavatelů?

	Procenta
Ano	74,29 %
Ne	23,70 %
Neví	2,02 %

Zdroj: ČSDA (Kantar TNS (Praha) & Česká televize, 2017)

názor na úmysl vlády zvýšit minimální mzdu v následujících 4 letech, v květnu 2014 se zjišťoval názor na sankce na Rusko za eskalaci napětí na Ukrajině, v únoru 2015 se zjišťovalo povědomí o účtenkové loterii, v dubnu 2015 lidé hodnotili rekonstrukci dálnice D1. Ad hoc otázky v únoru 2016 se soustředily na téma uprchlictví a v srpnu 2016 na dopady zavedení EET.

Poslední zatím publikovaný výzkum (*Trendy Česka 2015–2016 – tracking volebního modelu České televize. 30. vlna (listopad 2016)*) mimo jiné zjišťoval názor na proplácení nemocenské v prvních třech dnech nemoci. Jak je zřejmé z tabulky 4, většina Čechů a Češek by souhlasila s náhradou mzdy v prvních třech dnech nemoci. Téma náhrady mzdy v prvních třech dnech nemoci bylo v době psaní článku (březen 2018) aktuálním tématem při sestavování nové vlády (viz např. [Bidrmanová, 2018]). Na jednu stranu se toto téma může zdát pro Čechy a Češky jako zásadní, na straně druhé může být návrh zavést tyto tři placené dny chápán jako snaha o získání voličské přízně. Každopádně se ukazuje, že trackingové výzkumy sledují nejen voličské preference v čase, ale zaznamenávají také nejdůležitější společenské otázky v daném období a názory na ně.

Data z výzkumů ČT budou v katalogu Nesstar přibývat

Výše uvedené představení výzkumů nemá být vyčerpávajícím souhrnem témat, která výzkumy pro ČT pokrývají. Mělo by se jednat spíše o ukázku toho, co data obsahují a nabízejí, jaké další analýzy je možné s daty dělat. Česká televize se zadáváním výzkumů a poskytováním dat Českému sociálněvědnímu datovému archivu nadále pokračuje. Poslední dostupná data z trackingového výzkumu jsou z již zmiňované 30. vlny z listopadu 2016. Poslední vlnou, která proběhla a ze které byla publikována výzkumná zpráva (nikoliv data) na webu ČT (ceskatelevize.cz, 2018), je nyní (červen 2018) 39. vlna z dubna 2018. Uživatelé Datového archivu mohou očekávat publikaci dat, jakmile je ČT uvolní pro užívání nejširší veřejnosti.

POUŽITÁ LITERATURA:

Bidrmanová, M. 2018. Duel: První tři dny nemocenské mají být zase placené, shodlo se ANO s ČSSD. Přibude marodů? Retrieved March 28, 2018, from https://www.seznamzpravy.cz/clanek/prvni-tri-dny-nemocenske-maji-byt-zase-placene-shodlo-se-ano-s-cssd-pribude-marodu-44042

ceskatelevize.cz. 2018. Téma Trendy Česka. Retrieved March 28, 2018, from http://www.ceskatelevize.cz/ct24/tema/206312-trendy-ceska

ČSÚ. 2010. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 28. 05.–29. 05. 2010. Retrieved February 28, 2018, from https://www.volby.cz/pls/ps2010/ps2?xjazyk=CZ

Fričová, M. 2013. Česká televize uvolní kompletní data z předvolebních průzkumů. Vždy tři roky po konání voleb. Retrieved February 27, 2018, from http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/press/tiskove-zpravy/?id=6647

Kantar TNS (Praha), & Česká televize. 2017. Trendy Česka 2015–2016 – tracking volebního modelu České televize [datový soubor] [online]. Ver. 1. 0. Praha: Český sociálněvědní datový archiv. http://doi.org/10.14473/CSDA00201–221

Kopecký, J., & Kratochvíl, L. 2010. Klaus pověřil Nečase, ať jedná o vládě. Sobotku tím prezident zklamal. Retrieved March 2, 2018, from https://zpravy.idnes.cz/klaus-poveril-necase-at-jedna-o-vlade-sobotku-tim-prezident-zklamal-1pf-/domaci.aspx?c=A100604_100635_domaci_klu

Krejčí, J. (Ed.). 2004. *Kvalita výzkumů volebních preferencí*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Leontiyeva, Y. 2004. Volební výzkumy exit-poll. *Socioweb*, (10–12): 6–7.

Median s.r.o. (Praha), STEM/MARK a.s., & Česká televize. 2016. Předvolební výzkumy pro volby do PS 2013 [datový soubor] [online]. Ver. 1. 0. Praha: Český sociálněvědní datový archiv. http://doi.org/10.14473/CSDA00181–194

SC & C spol. s.r.o. (Praha), SPSS CR, & Česká televize. 2013. EXIT POLL 2010 [datový soubor] [online]. Ver. 1. 0. Praha: Český sociálněvědní datový archiv. http://doi.org/10.14473/CSDA00058

SC & C spol. s.r.o. (Praha), STEM/MARK a.s., & Česká televize. 2015. Krajské volby 2012 [datový soubor] [online]. Ver. 1. 0. Praha: Český sociálněvědní datový archiv. http://doi.org/10.14473/CSDA00150–162